

ceptu entis a se confuse comprehenduntur, possumus distinctius explicare, atque ita Deum aliquatenus describere.

THESIS XXI.

De distributione ac ordine in tractatione de attributis divinis.

“ Recepta penes theologos distributio attributorum divinorum in negativa et affirmativa fundamentum habet in ipsa intestina ratione attributorum, ut a nobis concipiuntur; nec tamen divisiones aliae in attributa absoluta et relativa ad extra, in proprietates absolutas divinae essentiae et in attributa strictius dicta, excluduntur aut sua carent optima ratione.”

Quando agimus de distinctione proprietatum et perfectionum divinarum ab essentia et de perfectionum ipsarum partitione ac distributione in quasdam velut categorias, id sane intelligi non potest nisi de essentia et perfectionibus secundum modum, quo a nobis cognoscuntur. Principium ergo ordinis non potest desumi ex perfectione Dei, ut *in se est*, sed ex interno nexu obiectivo, quo perfectiones secundum nostrum cognoscendi modum sese excipiunt.

1° Ut in superioribus thesibus demonstratum est, tam per rationem quam in revelatione non nisi notionibus ex creaturis desumptis quadam tenus assequimur, *quid Deus sit*; et propterea duplex est via cognoscendi divinas perfectiones una cum altera nixa, per negationes videlicet imperfectionum, et per affirmaciones perfectionum. Distributio ergo divinarum perfectionum generalis in eas, quae *per negationes*, et eas quae *per affirmaciones* efferuntur, desumpta est ex ipso nostro cognoscendi modo, cui omnis divisio eorum, quae in Deo unum sunt et indistinctum, necessario innititur. Mirum ergo est, recentiores quosdam theologos hanc distributionem apud ss. Patres frequentem et apud scholae magistros universalem improbare voluisse velut mere externam ex grammatica forma nominum desumptam, et ut ipsis quidem videtur, “mechanicam” non vero ex interno organismo doctrinae efflorescentem. Quae quam imprudenter dicta sint, ut intelligatur, ratio huius distributionis paulo diligentius inspicienda est.

In ipsa inquisitione *an Deus sit*, ex creaturarum limitatione, qua cognoscuntur ut *ens contingens* et *ens ab alio*, ratio evidenter concludit existere *ens necessarium*, *ens a se*. Sicut porro illa limitatio contingentiae et participationis afficit omnes creaturarum perfectiones, ita perfectio entis a se et entis plenitudo pervadit omnes perfectiones Dei. Hinc ratio et fides in quaestione, *quid sit Deus* absolute spectatus, nihil agunt aliud, quam ut conceptum confusum entis a se reddant distinctiorem explicatione eorum, quae in illo comprehenduntur. Id vero iuxta nostrum modum cognoscendi Deum ex creaturis fit duplizer.

a) Primum ac potissimum distinctior explicatio *absoluti Esse* seu *entis a se* perficitur per negationem negationis seu limitationis, qua creatura necessario est affecta per omnes gradus et in omnem veluti directionem, de qua cognoscendi ratione superius dictum est. Apparet autem facile ex propria huiusmodi negationum indole, eas non esse nisi alios atque alios conceptus *plenitudinis entis* sub diversis respectibus oppositionis ad *ens limitatum*; earum ergo multiplicatione distinctius concipimus, quod in *Esse a se* intelligimus confuse. « Tanto eius (divinae substantiae) notitiae magis appropinquamus, quanto plura per intellectum nostrum ab ea poterimus removere; tanto enim unumquaque perfectius cognoscimus, quanto differentias eius ad alia plenius intuemur; habet enim res unaquaeque in se ipsa esse proprium ab omnibus aliis distinctum » S. Th. cont. Gent. I. c. 14.

Possumus iam creaturee limitationes considerare *ratione originis*: ita est *ens creatum* et ab alio; unde *formaliter* in se ipsa est *ens finitum*, et inde multiplicabile, compositum aliquo modo vel etiam *materiale*, *mutable*; *in ordine ad tempus* durans cum successione saltem possibili; *in ordine ad locum* restrictum in sua *praesentia*, vel etiam *circumspectum spatio*; *in ordine ad cognitionem*, intellectu finito comprehensibile, cognoscibile, ut *in se est*, vel etiam sensibile, quod proinde eodem modo admittit intellectus finiti adaequatam expressionem per doctrinam, seu (ut dicitur) est effabile. Has omnes limitationes intelligimus velut

totidem notiones distinctas esse *participati*, ac proinde ordine inverso in ipsa ratione *absoluti Esse* intelligimus comprehendi perfectionem sine his omnibus limitationibus. Quoniam igitur haec perfectio illimitata non habet ectypum analogum in creatura sibi respondentem, ex quo apprehendatur et nominetur, sed imo ei respondet imperfectio opposita in creaturis; idcirco eam confuse concipimus et exprimimus negationibus harum limitationum. Unde *attributa negativa* appellant theologi, quae enumerant, quod Deus est sine principio *increatum Esse, infinitus, unus, simplex*, et a fortiori *incorporeus, incommutabilis, aeternus, immensus, incomprehensibilis, invisibilis, ineffabilis* (1). Est puto ex his omnibus plane evidens et vel ex ipsa nominum inspectione apparet, non hic agi de forma grammatica, sed distinctionem horum attributorum ab aliis affirmativis fundari in eorum propria ratione, qua se habent ad perfectiones creaturarum, et consequenter in modo, quo a nobis cognoscuntur.

b) Possumus *ens a se* et entis plenitudinem quadamtenus intelligere conceptibus directe *affirmantibus* perfectiones (licet solum sub confusione aliqua, vel per adsignificatam negationem, ut superius declaratum est). Id assequimur praescindendo a limitatione, qua perfectiones, ut eas in creaturis et ex creaturis apprehendimus, affectae sunt. Haec autem praecisio a limitatione fieri potest in iis omnibus et solis perfectionibus, quarum conceptus universalissimus est *analogicus* ita, ut per se non restringatur ad *ens limitatum*, sed applicari possit tum ad illud quod est *simpliciter et a se*, tum ad illud quod est per *participationem*. Perfectiones huiusmodi sunt imprimis trascendentales: *ens, verum, bonum*; deinde generici gradus substantiales: *substantia vivens, intellectualis*, (seu *spiritus*); tum ex attributis ulterioribus, quae imperfectionem materialium vel excludunt vel saltem non includunt, suntque *intellectus, voluntas, potentia* et

(1) De his postremis quae ad intellectum creatum referuntur, actum a nobis est in superioribus, ubi in tractatione de modo Deum sive in hac sive in altera vita cognoscendi proprius eis locus erat.

quae ex his consequuntur. Quae huc etiam pertinere videri possent, *duratio et praesentia* revera per exclusionem omnis imperfectionis in *ente a se* resolvuntur in negationes restrictionis ad tempus et locum, sive in attributa negativa *aeternitatis et immensitatis*.

Constat igitur, hanc communem distributionem in perfectiones, quas per negationem et quas per directam *affirmationem* concipimus, profecto non repeti ex grammatica forma nominum; sed ex intestina ratione perfectionum, ut a nobis intelliguntur, suum habere principium (1), eiusque contemptum non ex profundiori scientia, sed ex leviori consideratione profluxisse. Hoc tamen non impedit, quomodo illa in suo iure permanente adiungi possint aliae distinctiones ex alia diversa consideratione diversoque ordinis principio.

2º Sane nemini merito improbetur distributio penes theologos non infrequens in *attributa absoluta et relativa*. Hic vero *relativum* non de relatione reali *ad intra* intelligitur, sed de relatione rationis ad termiuum a Deo distinctum seu *ad extra*. In hac ergo distinctione dicuntur attributa *absoluta*, quae in se considerantur sine adsignificatione termini *ad extra*; vocantur attributa *relativa*, quae adsignificant terminum a Deo distinctum.

De his attributis relativis adverti potest, quod ex iis aliqua adsignificant terminum in statu possibilitatis ne-

(1) Cum hac partitione fere coincidit altera in attributa *incommunicabilia et communicabilia*, ubi perfectio divina dicitur *communicabilis*, quatenus in perfectione creata habet vel habere potest respondentem adumbrationem. Non autem verum est, quod aliqui recentes theologi dixerunt, distinctionem ab ipsis adoptatam in attributa Dei ut *entes a se* et ut *causae absolutae* eandem esse cum communi penes veteres partitione in attributa significata per negationes et affirmaciones, ab eaque solo, ut asserunt, aptiori nomine differre. Quamvis enim omnia attributa, quae Deo convenienter ut *causae absolutae*, sint affirmantia; non tamen sola negantia sed multa etiam affirmantia de Deo praedicantur, ut est *ens a se*; e. g. quod est *absoluta veritas, bonitas, substantia intellectualis etc.* Potius accedit haec distinctio attributorum *entes a se* et *causae absolutae* ad illam, quam in textu subiicimus, in attributa *absoluta et relativa*.

cessarium, ut scientia simplicis intelligentiae adsignificat omnia possibilia, seu rerum essentias in statu possibilitatis necessarias. Alia adsignificant terminum *ad extra* pro aliqua differentia temporis existentem, et ideo non absolute necessarium sed Deo liberum; non tamen denominatio perfectionis incipit cum actuali existentia termini. Exemplum habes in scientia visionis relata ad creaturas. Postremo alia denominantur ab actuali existentia termini adsignificati, ut sunt creatio, dominium, providentia etc. Prima sunt necessaria et ab aeterno, secunda sunt ab aeterno sed secundum formalem denominationem libera, postrema secundum formalem denominationem et libera sunt et in tempore incipiunt. Quod ut rite intelligatur, in omnibus huiusmodi attributis secundo et tertio loco memoratis duo spectari debent: unum est perfectio in Deo, quae est sane necessaria et aeterna; alterum est terminus externus non necessarius et temporaneus, ex quo sumitur denominatio, sed qui non est perfectio in Deo. Dum ergo Deus dicitur creator, Dominus, provisor, sanctificator, fundamentum harum denominationum consideratum in Deo est perfectio necessaria et aeterna intellectus, voluntatis, potentiae; quod autem extra Deum est creatum, subditum, directum, sanctificatum, non addit Deo perfectionem, licet ex eo desumantur illae denominationes.

3° Si perfectiones paulo ante enumeratae diligentius considerentur, facile appareat, transcendentes et gradus substantiales in ipsis creaturis et ut a nobis concipiuntur, non intelligi ut aliquid accedens et superadditum ad esse substantiale, sed potius ut diversas rationes et expressiones ipsius esse; idemque fere de perfectionibus dicendum, quae negationibus designantur. Intellectus vero, voluntas, potentia et perfectiones cum his nexae, quatenus spectantur in suis actibus, concipiuntur a nobis, ut PP. loqui solent, tamquam aliquid circa essentiam et quodammodo essentiae accedens. Hinc in nostro modo concipiendi fundamentum habet perfectionum Dei distributio altera a pluribus theologis adoptata in *proprietates (absolutas)* et in *attributa proprie dicta*.

Haec distinctio posterior ordinem rerum tractandarum nobis suppeditabit, ad servandum nexus logicum inter perfectiones, ut a nobis una ex altera intelliguntur. In sequentibus igitur capitibus huius Sectionis primum considerabimus *proprietates absolutas*, saltem quae diligentiores tractationem exigunt, in constituendo ordine habentes praeculmis internum dumtaxat rerum nexus, minime vero distinctionem conceptuum nostrorum per negationes aut affirmaciones. Deinceps dicturi sumus de attributis intellectus et voluntatis, quam potissimum spectabimus ut supernaturalem providentiam constituit et pro obiecto habet salutem hominum.

CAPUT II.

DE PLENITUDINE PERFECTIONIS IN ESSE ABSOLUTO.

THESES XXII.

Plenitudo absolutae perfectionis in Scripturis exprimitur per nomen Dei qui est.

« Nomen, qui est (όνομα), a Deo ipso revelatum 1° proprium nomen
» Dei est significans immediate ipsam substantiam Dei non autem, ut
» quibusdam eruditis visum est, efficientiam vel specialem relationem
» Dei ad populum Israel, idque ita ut nullam admittens significationem
» analogicam sit nomen incommunicabile; 2° designatur hoc nomine, ut in
» Scripturis expressum est, ipsum *absolutum Esse actu tamquam essen-*
» *tia Dei et tamquam plenitudo perfectionis.* »

I. Decem Dei nomina s. Hieronymus enumerat ep. 25. ad Marcellam: *El, Elohim, Eloe, Sabaoth, Elion, eser ieje, Adonai, Ia, τετραγραμματον ineffabile*, quod his litteris scribitur iod, he, vau, he; quod quidam non intelligentes propter elementorum similitudinem, quam in graecis libris repererint, ΙΙΙΙΙ legere consueverunt”; *Saddai* (1). Ex his proprie substantiva sunt solum quatuor *El, Elohim, Adonai, Iehovah* (2); reliqua vel differunt ab uno aliquo ex

אל. אלהים. אלה. צבאות. עלון. אשר אהיה. אדני. (1)
וְה. יהוה. שדי.

(2) Latina scriptio haec nominis יהוה ex longo iam tempore invanuit, licet plerisque ea pronuntiatio non videatur esse, imo certo non sit